

ПИТАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ АСПІРАНТІВ

Тема 1. Семінар 1. Світогляд як основа індивідуального та соціального життя людини.

1. Поняття світогляду, його структура.
2. Історичні типи, їх особливості. Співвідношення філософського, наукового та релігійного типів світогляду.
3. Філософія як системне уявлення про світ та базова раціональна форма світорозуміння.
4. Функції філософії. Місце і роль філософії в житті людини та суспільства.
5. Місце та роль філософії у системі наукового знання.

Рекомендована література

- Антологія мирової філософії: в 4-х т. – М., 1969. – Т. 1.
- Бердяєв Н.А. Філософія вільного духа. – М., 1994. – С. 230-232, 238.
- Библер В.С. Что есть философия? // Вопросы философии. – 1995. – № 1.
- Вольф Р.П. О философии. – М., 1996. – С. 47-48.
- Делёз Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? – СПб., 1998.
- Зотов А.Ф. Существует ли мировая философия? // Вопросы философии. – 1997. – № 4.
- Кант И. Трактаты и письма. – М., 1980. – С. 322-333.
- Лосев А.Ф. Мифология. Философия. Культура. – М., 1991.
- Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию. – М., 1990.
- Мир философии. Книга для чтения: В 2 ч. – М., 1991.
- Мотрошилова Н. Рождение и развитие философских идей. – М., 1991.
- Ортега-и-Гассет Х. Что такое философия? – М., 1991. – С. 51-191.
- Платон. Соч.: в 4х т. – М., 1994. – С. 625-627.
- Рассел Б. История западной философии. – М., 1999.
- Рорти Р. Философия и будущее // Вопросы философии. – 1994. – № 6.
- Современный философский словарь. – М., 1998.
- Сухина В.Ф., Кислюк К.В. Практикум по философии. – Х., 2001.
- Таранов П. Философия сорока пяти поколений. – М., 1998.
- Философия и мировоззрение. – М., 1990.
- Философия и демократия в мире. Симпозиум ЮНЕСКО // Вопросы философии. – 1995. – № 8.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
- Хайдеггер М. Что такое философия? // Вопросы философии. – 1993. – № 8.

Тема 2. Семінар 2. Онтологічні аспекти сучасного наукового знання.

1. Повсякденні та культурні витoki проблеми буття.
2. Проблема буття у міфології та релігії. Філософський зміст проблеми буття.
3. Форми буття с точки зору сучасної науки.
4. Формування філософського поняття матерії.
5. Сучасні уявлення про структурну організацію матерії.
6. Рух – спосіб існування матерії.
7. Простір та час – форми буття матерії.
8. Субстанційна та реляційна концепції простору та часу.

Рекомендована література

- Абасов А.Н. Пространство и время, пространственно-временная организация // Вопросы философии. – 1985. – № 11.
- Баженов Л.В., Кремянский В.И., Степанов Н.И. Эволюция материи и ее структурные уровни // Вопросы философии. – 1981. – № 2.
- Волчек Е.З. Философия: Учебное пособие с хрестоматийными извлечениями. – Минск: «Интерпрессервис», 2003.
- Доброхотов А.Л. Категория бытия в классической и западноевропейской философии. – М., 1986.
- Каган М.С. Время как философская проблема // Вопросы философии. – 1983. – № 10.
- Кучевский В.В. Анализ категории «материя». – М., 1983.
- Мир философии. Книга для чтения: В 2 ч. – М., 1991. – ч. 1, разд. 2, § 1.
- О множественности форм пространства и времени // Философская и социологическая мысль. – 1990. – № 4.

- Разумный В.П. Драматизм бытия: истоки бесперспективности. – М., 1991.
- Петров Ю.А., Французов Н.Л. Категория материи (логико-методологические и научно-прикладные проблемы // Философские науки. – 1988. – № 7.
- Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. – М., 1986.
- Пространство, время, движение. – М., 1981. – Ч. 1, разд. 2. – С. 265-283.
- Современная западная философия. Словарь. – М., 1991.
- Спиркин А.Г. Философия: Учебник – 2-е изд. – М.: Гардарики, 2004.
- Станис Л.Я. Движение, пространство, время и теория относительности. – М., 1991.
- Философия: Учебник / Под ред. Кохановского В.П. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000.
- Виднеев Н.В. О взаимоотношении материи и сознания // Философские науки. – 1984. – № 4.
- Гегель Г.-В.-Ф. Энциклопедия философских наук. – М., 1997. – Т. 3. Философия духа. – С. 85, 87, 125, 214, 294.
- Тарароев Я.В. Онтологические основания современной физики и космологии. – М.: Либерном, 2011.

Тема 3. Семінар 3. Проблема свідомості у філософії та науці

1. Свідомість як вищий рівень духовної активності людини, ідеальне відтворення дійсності.
2. Розвиток уяви про свідомість в класичній філософії. Сучасні філософія та наука про свідомість.
4. Сучасна наука про генезу свідомості. Мова та свідомість.
5. Структура свідомості. Права та ліва півкулі та їх функціональні особливості.
6. Сучасна просторово-часова концепція свідомості.
7. Свідоме та безсвідоме.

Рекомендована література

- Гуссерль Э. Логические исследования. – Т. 2. – Ч. 1. Исследования по феноменологии и теории познания / Э. Гуссерль; [Пер с нем. В. И Молчанова] – М. : Гнозис, Дом интеллектуальной книги, 2011. – 634 с.
- Базалук О.А. Философия образования в свете новой космологической концепции. Учебник. – К. : Кондор, 2010. – 458 с.
- Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция; [Под ред. проф. Д. И. Дубровского] – М. : ООО «Издательство МБА», 2013. – 272 с.
- Гуревич П.С. Бессознательное как фактор культурной динамики / П.С. Гуревич // Вопросы философии, – 2000. – №10. – С. 37 – 41.
- Дельгадо Х. Мозг и сознание. – М., 1991.
- Жданов Б. Информация и сознание / Б. Жданов // Вопросы философии. – 2000. – № 11
- Каку М. Будущее разума / Митио Каку. – Пер. с англ. – М. : Альпина нон-фикшн, 2015.
- Мамардашвили М.К. Сознание как философская проблема // Вопросы философии. – 1990. – № 10.
- Миронов В.В., Иванов А.В. Онтология и теория познания : Учебник / В.В. Миронов, А.В. Иванов – М. : Гардарики, 2005.
- Пенроуз Р. Новый ум короля. О компьютерах, мышлении и законах физики / Р. Пенроуз; [Пер. с англ. В. О. Малышенко] – М. : Эдиториал УРСС, 2003. .
- Пенроуз Р., Шимони А., Картрайт Н., Хокинг С. Большое, малое и человеческий разум / Р. Пенроуз, А. Шимони, Н. Картрайт, С. Хокинг; [Пер. с англ. А. В. Хачояна, под редакцией Ю. А. Данилова] – М.: Мир, 2004.
- Прист С. Теория сознания / С. Прист; [Пер. с англ. А.Ф. Грязнова] – М. : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. – 273 с.
- Райх Г. Понятие сознания. – М., 2000.
- Степанов А. М., Могилевский В. Д. Гомеостатические механизмы формирования модели сознания / А.М. Степанов, В.Д. Могилевский // Сознание и физическая реальность 1997 № 2. – С. 64 – 70.
- Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1989.
- Фрейд З. Введение в психоанализ / Фрейд З. – СПб. : Алетейя, 1999. – 342 с.
- Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб., 2000.

- Хант Г.Т. О природе сознания: с когнитивной, феноменологической и трансперсональной точек зрения. – М.: ООО «Изд-во АСТ», 2004.
- Хофштадер Д., Деннет Д. Глаз разума: Фантазии и размышления о самосознании / Д. Хофштадер, Д. Деннет – Самара: Бахрах-М., 2001. – 432 с.
- Юнг К.Г. О символизме мандалы / К.Г. Юнг // Юнг К. О природе психе. – М., Киев, 2002.
- Chalmers J. David. The Conscious Mind in search of a fundamental theory / David J Chalmers. – N.-Y., Oxford : Oxford university Press, 1996. – 406 p.
- Grof St. Beyond the Brain: Birth, Death and Transcendence in Psychotherapy. – N.Y., 1985.

Тема 4. Семінар 4-5. Теорії розвитку та формування інструментарію філософсько-наукового мислення

1. Розвиток як філософська проблема, її формування. Основні філософські концепції розвитку.
2. Діалектика, її особливості та історичні форми. Структура діалектики: принципи, категорії та закони. Функції діалектики та її методологічне значення.
3. Форми детермінізму в сучасній науці.
5. Синергетична парадигма розвитку. Джерела та генеза її становлення. Основні поняття, світоглядні та методологічні принципи (принцип імовірного детермінізму, визнання універсальності та узгодженості процесів у природі, визнання універсального характеру еволюції та адаптації як закономірної поведінки складної системи, що самоорганізується, будь-якої природи).
7. Глобальний еволюціонізм, наукові принципи та філософські основи. Поняття «еволюція» та «розвиток», їх визначення. Загальні теоретичні положення глобального еволюціонізму.

Рекомендована література

- Аристотель. Категории / Аристотель. – М. : Мысль, 1976.
- Аристотель. Метафизика / Аристотель. Соч. в 4-х тт. – М. : Мысль, 1976.
- Баранцев Р.Г. Синергетика в современном естествознании. / Изд. 2. // Синергетика: от прошлого к будущему. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 160 с.
- Барсков А. Г. Научный метод познания: возможность и иллюзии // А. Г. Барсков.– М. : Изд-во МГУ, 1994.
- Бом Д. Причинность и случайность в современной физике. Серия: физико-математическое наследие: физика (философия физики) / [пер. с англ. Изд. 2]. – М. : Изд-во Едиториал УРСС, 2010.
- Борн М. Физика в жизни моего поколения / М. Борн. – М. : Изд-во иностранной лит-ры, 1963.
- Буданов В.Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании / Изд. 3// Синергетика: от прошлого к будущему. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 240 с.
- Бунге М. Причинность. Место принципа причинности в современной науке / М.Бунге – М. : Изд-во иностранной лит-ры, 1962.
- Вернадский В.И. Живое вещество и биосфера. – М., 1994.
- Владленова И.В. Философские основания науки. Будущее науки / Владленова И. В. – Харьков : НТУ ХПИ, 2011.
- Вригт Г. Х. Логико-философские исследования. Избр. Труды / Г. Х.. Вригт. [пер. с англ. Общ. Ред. Г. И. Рузавина и В.А. Смирнова]. – М. : Прогресс, 1986. – 600 с.
- Галимов Э. Феномен жизни: Между равновесием и нелинейностью. Происхождение и принципы эволюции. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009.
- Гегель Г.-В-Ф. Наука логики // Гегель Г.В.Ф. Соч.: в 3-х т. – М., 1970.
- Дольская О.А. Трансформации рациональности в современном образовании / О.А. Дольская. – Харьков, НТУ «ХПИ», 2013.
- Кант И. Критика чистого разума // Кант И. Соч.: в 6-ти т. – М., 1964. – Т. 3. – С. 11-19, 31-68.
- Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Синергетика: Нелинейность времени и ландшафты коэволюции // Синергетика: от прошлого к будущему. – М. : ЛКИ, 2007.
- Кохановский В.П., Золотухина Е.П., Лешкевич Т.Г. Философия для аспирантов: Учеб. пособие. – Ростов-на-Дону, 2003.
- Миронов В.В., Иванов А.В. Онтология и теория познания : Учебник / В.В. Миронов, А.В. Иванов – М. : Гардарики, 2005.

- Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. – М. : Проресс, 1986. – 432 с.
- Степин В. С. Классика, неклассика, постнеклассика: критерии различения // Постнеклассика. Философия, наука, культура. – СПб.: Издательский дом «Мирь», 2009.
- Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1985.
- Швырев В.С. Как нам относиться к диалектике? // Вопросы философии. – 1995. – № 1.
- Эйнштейн и перспективы развития науки. – М. : Репроникс, 2007. – 272 с.
- Эйнштейн А. Творческая биография / А. Эйнштейн // Эйнштейн А. Физика и реальность : сб. статей. — М. : Изд-во Наука, 1965. — С. 131 — 166.
- Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 20.

Тема 5. Семінар 6. Гносеологічні та епістемологічні проблеми сучасної науки

1. Сутність пізнання. Об'єкт, предмет та мета пізнання.
2. Чуттєва ступінь пізнання та її форми та її значення для науки.
3. Логічна ступінь пізнання та її форми та її значення для науки.
4. Поняття істини. Діалектика абсолютної та відносної істини. Критерії істини.
5. Концепції істини.
6. Практика, її місце та роль у пізнанні. Наука та техніка як практична діяльність.

Рекомендована література

- Алексеев В.П., Панин А.В. Теория познания и диалектика. – М., 1991.
- Будко В.В. Философия науки: Уч. пособие. – Х.: Консум, 2005.
- Ленин В.И. Материализм и эмпириокритицизм // Ленин В.И. Полн. собр. соч. – Т. 18 – гл. 1-4 (Из гл. 4 § 1,6)
- Лешкевич Т.Г. Философия науки. Учеб. пособие для аспирантов. – М.: ИНФРА, 2008.
- Практика и познание. – М., 1973.
- Асмус В.Ф. Иммануил Кант. – М., 1973.
- Античные философы. Свидетельства, фрагменты, тексты. – К., 1995.
- Витгенштейн Л. Логико-философский трактат. – М., 1958.
- Данильян О.Г., Тараненко В.М. Философия: Учебник. – Х., 2005.
- Ермакова Е.Е. Философия: Учеб. для техн. вузов. – М., 2004.
- Кохановский В.П. Философия и методология науки: Учеб. для высш. учебн. завед. – Ростов-на-Дону, 1999.
- Кохановский В.П., Золотухина Е.П., Лешкевич Т.Г. Философия для аспирантов: Учеб. пособие. – Ростов-на-Дону, 2003.
- Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: Навч. посібник. – К., 2006.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1993.
- Порус Б.Н. Эпистемология: некоторые тенденции // Вопросы философии.– 1997. – № 5.
- Рассел Б. Человеческое познание. – К., 1987.
- Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней: в 4-х т. – СПб., 1996, 1997, 2001. – Т. 1-2, 3, 4.
- Рузавин Г.И. Философия науки: Учеб. пособие. – М., 2005.
- Скирбекк Г., Гилье Н. История философии: Учеб пособие. – М., 2000.
- Современные теории познания. – М., 1992.
- Сухина В.Ф., Кислюк К.В. Практикум по философии. – Х., 2001.
- Федосеев П.Н. Философия и научное познание. – М.: Наука, 1983.
- Хабермас Ю. Познание и интерес // Философские науки. – 1989. – № 4.
- Чудинов Э.М. Природа научной истины. – М., 1977.
- Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – М., 1974. – Т. 20.
- Энгельс Ф. Л. Фейербах и конец классической немецкой философии // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 21. – гл. 2.

Тема 6. Семінар 7. Наука у філософському ракурсі.

1. Донаукові типи пізнання. Особливості міфологічної свідомості. Зачатки наукових знань в історії культури. Ненаукове, квазінаукове знання. Проблема демаркації.

3. Виникнення науки і основні стадії її історичної еволюції. Динаміка та розвиток науки.
4. Наука як соціальний інститут. Наука у філософському ракурсі (філософія науки). Наука як соціокультурне явище.
5. Особливості сучасного етапу розвитку науки (сучасні процеси диференціації та інтеграції наук; технізація).

Рекомендована література

- Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
- Проблемы методологии постнеклассической науки. – М., 1992.
- Степин В.С., Горохов Г.В., Розов М.Я. Философия науки и техники. – М., 1995.
- Фейерабенд Л. Избранные труды по методологии науки. – М., 1986, разд. 2,4.
- Микешина А.А. Философия науки: Учебное пособие. – М., 2005.
- Никифоров А.Л. Философия науки: История и теория: Учеб. пособие. – М., 2006.
- Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: Учеб. – М., 2005.
- Э.П.Кругляков Вечный движитель лженауки // Бюллетень "В защиту науки". - № 10, 2011. - Режим доступа: <https://www.ras.ru/digest/fdigestlist/bulletin.aspx>
- Вадим Локтев В защиту науки и научного мировоззрения // Бюллетень "В защиту науки". - № 10, 2011. - Режим доступа : <https://www.ras.ru/digest/fdigestlist/bulletin.aspx>
- Ю.Н.Ефремов. Лженаука и гипотеза // Бюллетень "В защиту науки" № 7, 2010. - Режим доступа : <https://www.ras.ru/digest/fdigestlist/bulletin.aspx>.
- Зачем нужно бороться с лженаукой? Интернет-интервью с акад. Э.П.Кругляковым // "В защиту науки". - № 7, 2010 Режим доступа : <https://www.ras.ru/digest/fdigestlist/bulletin.aspx>
- Stanford, P. Kyle An Antirealist Explanation of the Success of Science // Philosophy of Science. 2000.- 67 (2): 266–284. doi:10.1086/392775
- Gutting, Gary Continental Philosophy of Science. - Blackwell Publishers, Cambridge, MA, 2004.
- Mason, Kelby; Sripada, Chandra Sekhar; Stich, Stephen Philosophy of Psychology // In Moral, Dermot. Routledge Companion to Twentieth-Century Philosophy. London: Routledge, 2010.
- Вострикова Е, Куслий П. Неолиберализм в науке: подход STS // [Эпистемология & философия науки](http://www.intelros.ru/pdf/eps/2015_04/10.pdf) » №4, 2015. – Режим доступа: http://www.intelros.ru/pdf/eps/2015_04/10.pdf.
- Сторожук А.Ю. Онтологические и эпистемологические особенности построения физической картины мира на современном этапе // [Философия науки](http://www.intelros.ru/pdf/eps/2015_04/10.pdf), 2015 год, номер 4. – С. 40-47.
- Етика науки: виклики сучасності: Монографія / М.М. Кисельов, Т.В. Гардашук, С.І. Грабовський та ін. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. – 248 с
- Денежников, С. С. Форсайт як когнітивний інструмент розвитку конвергентних наук і технологій / С. С. Денежников // Практична філософія. - 2014. - № 4. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/practicsophy>.
- Озадовська, Л. В. Постлюдина як феномен сучасної науки і філософії / Л. В. Озадовська // Практична філософія. - 2014. - № 4. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/practicsophy>.

Тема 6. Семінар 8. Методологія наукового дослідження

1. Філософські основи методології наукового дослідження (сутність повсякденного та наукового пізнання; поняття про метод та методологію наукового дослідження).
2. Логіка процесу наукового дослідження (наукові факти; поняття наукової проблеми, її постановка та формулювання; зміст наукової ідеї, концепції та гіпотези; сутність теорії).
3. Науково-дослідна робота та створення нової техніки і технологій. Фундаментальні та прикладні дослідження.
4. Види наукових досліджень. Дисертація як вид наукового дослідження.
5. Методологія дисертаційного дослідження.

Рекомендована література

- Баженов Л.В. Структура и функции естественнонаучной теории. – М., 1978.
- Барсаков А.Г. Научный метод познания: возможности и иллюзии. – М., 1994.
- Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования. – К., 2004.
- Гадамер Х.-Г. Истина и метод. – М., 1988.
- Горский Д.И. Познание и общество. – М., 1985.

- Ойзерман Т.И. Эмпирическое и теоретическое: различие, противоположность, единство // Вопросы философии. – 1985. – № 12; 1986. – № 1.
- Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. – М., 1974.
- Кочергин А.Н. Научное познание: формы, методы, подходы. – М., 1991.
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977.
- Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М., 1995.
- Нугаев Р.М. Почему одна фундаментальная теория сменяет другую // Вопросы философии. – 1987. – № 6.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.
- Поппер К. Логика социальных наук // Вопросы философии. – 1982. – № 10. – С. 65-75.
- Порус В.Л. Системний зміст поняття «наукова раціональність» // Наукова і соціальна думка. – 1992. – №1. – С. 58-72; № 2. – С. 41-53.
- Рузавин Г.И. Научная теория. Логико-методологический анализ. – М., 1978.
- Рижко В.А. Концепція як форма наукового знання. – К., 1995.
- Степин В.С. Динамика научного знания как процесс самоорганизации. – М., 1994.
- Философия и методология науки. – М., 1994, ч. 1,2.
- Ценностные предпосылки в структуре научного познания. – М., 1990.
- Швырев В.С. Анализ научного познания: основные направления, формы, проблемы. – М., 1988.
- Рузавин Г.И. Философия науки: Учеб. пособие. – М., 2005.
- Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования: Учеб. пособие. — Киев, 2004. — 216 с.
- Гуляихин В. Н. К вопросу о методологии диссертационных работ в юридической науке // Вопросы права и политики 2012. № 1. С. 92-106.
- Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ.— М.: Медиум, 1995.
- Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Кнорус, 2008. - 592 с.
- Куликов С. Б. Основы философского анализа науки: методология, смысл и цель. — Томск, 2005. — 184 с.
- Kuhn, Thomas S., "The Function of Measurement in Modern Physical Science", ISIS 52(2), 161–193, 1961.
- Riccardo Pozzo The impact of Aristotelianism on modern philosophy. CUA Press, 2004. - p.41.
- Brody, Thomas A. The Philosophy Behind Physics, Springer Verlag, 1993.
- Gauch, Hugh G., Jr. Scientific Method in Practice, Cambridge University Press, 2003.
- Holton, Gerald, Thematic Origins of Scientific Thought, Kepler to Einstein, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1988.
- Ziman, John Real Science: what it is, and what it means. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000.
- Pawel Kawalec Moderately Pluralistic Methodology // PhilPapers, 2012. - 60 (4):233-247.
- Логико-методологический анализ языка науки и проблема представления знания / За ред. М.В. Поповича / Філософські діалоги'2014. – Вип. 8. – К., 2014. – 246 с.
- Нестерова, М. О. Міждисциплінарність когнітивістики / М. О. Нестерова // Практична філософія. - 2014. - № 4. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/practicsophy>.
- Карпець, Л. А. Інтеграція освіти і науки в інформаційному суспільстві / Л. А. Карпець // Практична філософія. - 2013. - № 4. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/practicsophy>.

Тема 7. Семінар 9. Філософська рефлексія суспільства

1. Предмет соціальної філософії: «соціальне» та «соціальна реальність».
2. Суспільство як об'єкт філософського аналізу: філософські підходи до дослідження суспільства, принципи та методологія його вивчення
3. Формаційний і цивілізаційний підходи дослідження суспільства. Порівняльний аналіз.
4. Концепції постіндустріального та інформаційного суспільства.
5. Механізми удосконалення матеріально-економічної сфери.

6. Соціальна сфера: трансформація вчення К. Маркса про класи в сучасних філософських дослідженнях. Особливості соціальної і культурної диференціації в інформаційному суспільстві.
7. Політична сфера суспільства: сутність, структура, функції. Громадянське і політичне суспільство.

Тема 7. Семінар 10. Техніко-технологічні основи становлення інформаційного суспільства

1. Філософія про розуміння техніки: синтез навичок духовного та виробничого характеру.
2. Техніка як атрибут людського життя. Техніцистсько-раціональне пояснення техніки. Антитехніцизм. Сучасний погляд філософії на техніку.
3. Техніко-технологічний детермінізм в сучасних інформаційних концепціях розвитку суспільства та в футурологічних дослідженнях.
4. Глобалізація. Основні виміри глобалізації. Глобальні проблеми людства та їх комплексний характер.
5. Глобальні кризи та пошуки нових цінностей техногенної цивілізації. Синтез цінностей західного та східного зразка.

Рекомендована література

- Арон Р. Этапы развития социологической мысли / Р. Арон. – М. : Изд. группа «Прогресс» – «Политика», 1992. – 608 с.
- Бауман З. Мыслить социологически : учеб. пособие / З. Бауман. – М. : Аспект-Пресс, 1996. – 255 с.
- Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
- Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
- Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М. : Academia, 1999. – 786 с.
- Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний / Г. Бехманн. – М. : Логос, 2010. – 248 с.
- Бурдьё П. Социальное пространство: поля и практики / П. Бурдьё. – СПб. : Алетей; М. : Ин-т эксперим. социологии, – 2005. – 578 с.
- Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / И. Валлерстайн. – М. : Логос, 2003. – 368 с.
- Воронин А.А. Миф техники / Воронин А.А.; Рос. акад. наук. Ин-т философии. – М. : Наука, 2004. – 200 с.
- Воронин А.А. Периодизация истории и проблема определения техники / А.А. Воронин // Вопросы философии. – 2001. – № 8. – С. 17–29.
- Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. – М. : Эдиториал УРСС, 1999. – 703 с.
- Глобальное будущее 2045. Конвергентные технологии (НБИКС) и трансгуманистическая эволюция; [Под ред. проф. Д. И. Дубровского] – М. : ООО «Издательство МБА», 2013. – 272 с.
- Громов Й. Западная социология / Й. Громов, А. Мацкевич, В. Семенов. – СПб. : ООО «Изд-во ДНК», 2003. – С. 531.
- Иноземцев В. Л. Постиндустриальное общество как теоретическая конструкция / В. Л. Иноземцев // Социально-экономические проблемы информационного общества. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2005. – С. 120–148.
- Ионин Л.Г. Масса и власть сегодня (актуальность Э. Канетти) / Л.Г. Ионин // Вопросы философии. – 2007. – № 3. – С. 3–15.
- Кармадонов О.А. Глобализация и символическая власть / О. А. Кармадонов // Вопросы философии. – 2005. – № 5. – С. 47–57.
- Кривуля О. М. Філософія: світ – людина – дух: навч. посібник / О. М. Кривуля. – Х. : ТОВ «Прометей», 2003. – 296 с.
- Култаева М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навч. посібник / М. Д. Култаева, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – 328 с.
- Луман Н. Власть / Н. Луман. – М. : Праксис, 2001. – 256 с.
- Луман Н. Общество как социальная система / Н. Луман. – М. : Логос, 2004. – 232 с.

- Мак-Люэн М. Галактика Гутенберга. Сотворение человека печатной культуры / М. Мак-Люэн. – К. : Ника-Центр, 2010. – 462 с.
- Мамфорд Л. Миф машины. Техника и развитие человечества / Л. Мамфорд. – М. : Логос, 2001. – 408 с.
- Маркс К. Экономические рукописи 1857–1859 годов. Введение / К. Маркс // Маркс К., Энгельс Ф. Собр. соч. – Т. 46. – Ч. 1. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1968. – 559 с.
- Міжнародне суспільство порівняльного дослідження цивілізацій // <http://www.wmich.edu/iscsc/index.html>
- Момджян К.Х. Введение в социальную философию : учеб. пособие / К.Х. Момджян. – М. : Изд-во МГУ им. Ломоносова, 1997. – 448 с.
- Поппер К. Р. Открытое общество и его враги / К. Р. Поппер. – Т. 1. Чары Платона. – М. : Феникс, 1992. – 448 с.
- Соловьев О. Б. Институты знания и технология власти в современной модели экономического управления / О. Б. Соловьев // Вопросы философии. – 2009. – № 8. – С. 17–27.
- Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
- Тоффлер Э. Третья волна. / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2004. – 781 с.
- Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2002. – 557 с.
- Турен А. Возвращение человека действующего. Очерк социологии / А. Турен. – М. : Научный мир, 1998. – 204 с.
- Уэбстер Ф. Теории информационного общества / Ф. Уэбстер. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 400 с.
- Фливиберг Б. Хабермас и Фуко: мыслители для гражданского общества / Б. Фливиберг // Вопросы философии. – 2002. – № 2. – С. 137–157.
- Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы / М. Фуко. – М. : Ad Marginem, 1999. – 480 с.
- Фукуяма Ф. Конец истории // Вопросы философии. – 1990. – № 3. – С. 134–148.
- Хантингтон С. Кто мы? : Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М. : ООО Изд-во АСТ : ООО Транзит книга, 2004. – 635 с.
- Черняк В. З. История и философия техники : пособие для аспирантов / В. З. Черняк. – М. : КноРус, 2006. – 576 с.
- Шайхутдинов Р.Г. Современные технологи власти / Р. Г. Шайхутдинов // Вопросы философии. – 2007. – № 11. – С. 3–12.
- Шейпак А. А. История науки и техники. Ч. 1. Материалы и технологии : учеб. пособие / А. А. Шейпак. – М. : МГИУ, 2007. – 192 с.
- Шпенглер О. Закат Европы. Образ и действительность / О. Шпенглер – Т. 1. – Новосибирск : ВО «Наука», – 1993. – 582 с.
- Эйнштейн А. Физика, философия и научный прогресс // http://www.jnana.ru/science/einstein_philoso.html
- Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства / Ф. Энгельс // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – Т. 21.

Тема 8. Семінар 11. Антропологічні засади науки та техніки.

1. Проблема людини в історії філософії. Нове розуміння буття людини європейському ірраціоналізмі, екзистенціалізмі та у філософії марксизму.
2. Філософська антропологія ХХ-ХХІ століття; структурна антропологія; розуміння людини у постструктуралізмі та постмодерні.
3. Проблема походження людини. Теорія антропосоціогенезу; питання про співвідношення біологічного та соціального в людині.
4. Людина, індивід, індивідуальність, особистість; проблема соціалізації. Свобода та відповідальність як атрибутивні характеристики людини.
5. Усвідомлення скінченності людського буття. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття. Людина у сучасному світі. Проблема трансгуманізму.

Рекомендована література

- Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
- Бердяев Н.А. Судьба человека в мире // Новый мир. – 1990. – № 1.

- Бердяев Н.А. Человек и машина // Вопросы философии. – 1989. – № 2.
- Борзенков В., Фролов И. Познание человека: комплексный подход // Свободная мысль. – 1998. – № 5.
- Кельнер М.С., Тарасов Е.К. Фрейд-марксизм о человеке. – М., 1989.
- Козелецкий Ю. Человек многомерный. – М., 1992.
- Казначеев В.П., Спириин Е.А. Космопланетарный феномен человека. – М., 1991.
- Кузьмин М.Н. Переход от традиционного общества к гражданскому: изменение человека // Вопросы философии. – 1997. – № 2.
- Маркузе Г. Одномерный человек. – М., 1994.
- Парсонс Г. Человек в современном мире. – М., 1985.
- Печчеи А. Человеческие качества. – М., 1985.
- Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М., 1987.
- Фромм Э. Иметь или быть? – М., 1986.
- Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности. – СПб., 1997.
- Человек: мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. – М., 1996.
- Гелен А. О систематике антропологии // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 152-201.
- Ермакова Е.Е. Философия: Учеб. для техн. вузов. – М., 2004. – С. 364-383.
- Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов. – М., 1989. – С. 222-318.
- Кассирер Э. Опыт о человеке: введение в философия человеческой культуры // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 3-30.
- Кохановский В.П., Золотухина Е.П., Лешкевич Т.Г. Философия для аспирантов: Учеб. пособие. – Ростов-на-Дону, 2003.
- Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
- Маритен Ж. Краткий очерк о существовании и существующем // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 229-260.
- Ницше Ф. Антихрист. Проклятие христианству // Ницше Ф. Соч.: В 2-х т. – М., 1996. – Т. 2. – С. 631-692.
- Плеснер Х. Ступени органического и человек // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 96-151.
- Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М., 1989. – С. 319-344.
- Степин В.С. Философская антропология и философия науки. – М., 1992.
- Сухина В.Ф., Кислюк К.В. Практикум по философии. – Х., 2001.
- Философская антропология: очерки истории и теории. – СПб., 1997.
- Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1991.
- Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого “я” // Фрейд З. Психоаналитические этюды. – Минск, 1999. – С.422-480.
- Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М., 1996.
- Фуко М. Слова и вещи. – М., 1977.
- Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Хайдеггер М. Время и бытие. – М., 1993. – С. 192-220.
- Шелер М. Положение человека в Космосе // Проблема человека в западной философии. – М., 1988. – С. 31-95.
- Энгельс Ф. Диалектика природы // Маркс К., Энгельс Ф. Соч. – 2-е изд. – Т. 20.
- Ильин В.В. Философская антропология: учебное пособие для вузов. — 2-е издание. — М.: Книжный дом Университет (КДУ), 2006. — 232 с.
- Марков Б.В. Философская антропология: очерки истории и теории. – СПб.: «Лань», 2008.
- Отчуждение человека в перспективе глобализации мира. Сб. философских статей. Вып. I. – СПб., 2001.